

Χρονικό του βιβλίου

GERARD BRAUNTHAL: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ

Η Αριστερά εκτός νόμου:

Απαγόρευση της Αριστεράς:

Η Γερμανία στις δεκαετίες του 1970 και 1990

Για κάθε αναγνώστη που ενδιαφέρεται για τη σύγχρονη γερμανική πολιτική και κοινωνία*, είναι πολύτιμη η σχολαστικά τεκμηριωμένη, καλά οργανωμένη και με σαφήνεια γραμμένη μελέτη του Gerard Braunthal με θέμα το Διάταγμα κατά των Ριζοσπαστών που είναι επίσης γνωστό με την ονομασία *Επαγγελματική Απαγόρευση* (Berufsverbot – απαγόρευση του συνέρχεσθαι). Ο Braunthal, αφού πρώτα αναλύει λεπτομερειακά την επιτυχή ανάπτυξη μιας δημοκρατικής δομής στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, παρά τον σκόπελο της ανάληψης της εξουσίας από τους ναζί τα πρώτα χρόνια, καταδεικνύει ότι το Διάταγμα του 1972 δεν ήταν μια ανώμαλη εξέλιξη· μάλλον επρόκειτο για μια προβλέψιμη εκδήλωση μίσους προς τον κομμουνισμό, της γερμανικής δικαστικής και πολιτικής διοίκησης από την εποχή του Βίσμαρκ μέχρι σήμερα, και το αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης γερμανικής πεποίθησης ότι η «Αριστερά» είναι εχθρική προς το Κράτος. Ο Braunthal αποδεικνύει ότι είναι μόνιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα του γερμανικού κράτους, αυτό που κάποιος άλλος κριτικός το χαρακτηρίζει σαν «ένα ψεγάδι στις κατά τα άλλα αξιοσέβαστες δημοκρατικές επιδόσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας» (Επιθεώρηση Γερμανικών Μελετών, Φεβρουάριος του 1991).

Ο Braunthal, ενώ χαρακτηρίζει το σύστημα σαν γενικά στρατευμένο στην υπόθεση της δημοκρατίας, περιγράφει επίσης ξεκάθαρα – και τους αποδοκιμάζει – τους περιορισμούς που έχει θέσει η δυτικογερμανική πολιτική κοινωνία στη νόμιμη αντιπολίτευση από τα μέσα. Μεγαλύτερη αναταραχή προκάλεσε η εγκατάλειψη, στα 1972, της αρχής της ατομικής ενοχής και η αντικατάστασή της από την ενοχή εκ συσχέτισεως. Η επαγγελματική απαγόρευση απέκλεισε από τις δημόσιες υπηρεσίες (που στη Δυτική Γερμανία καλύπτουν όχι μόνο τη δικαστική και δημόσια διοίκηση, αλλά επίσης όλους τους εκπαιδευτικούς από το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο, τους εργαζόμενους στα ταχυδρομεία, στις τηλεπικοινωνιακές και συγκοινωνιακές υπηρεσίες, στο σύστημα δημόσιας υγείας και πρόσβασης στη δημόσια κατάρτιση, την απαιτούμενη για την είσοδο στο νομικό κλάδο, ανάμεσα σ' άλλες επαγγελματικές κατηγορίες) απέκλεισε λοιπόν πρωταρχικά, μέλη ενός νόμι-

μου πολιτικού κόμματος, του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος (DKP-ΓΚΚ), που δεν είχαν διαπράξει κανένα έγκλημα και είχαν ορκιστεί να υποστηρίξουν τη δημοκρατική τάξη. Αν και αυτά τα άτομα μπορούσαν να υπηρετούν και πράγματι υπηρετούσαν σε δημόσιες θέσεις, αποκλείστηκαν ή απολύθηκαν από το δημόσιο μόνο και μόνο επειδή ήσαν μέλη του πολιτικού τους κόμματος.

Ο Braunthal μας δίνει μία προσεγμένη λεπτομερειακή περιγραφή των πολιτικών ελιγμών του κόμματος και της στάσης του δημοσίου πίσω απ' αυτό το Διάταγμα. Οι Χριστιανοδημοκράτες (CDU) χρησιμοποίησαν το φόβο που δημιούργησε το φοιτητικό κίνημα για να επιτεθούν στο Σοσιαλ-Δημοκρατικό Κόμμα (SPD) και για να επιθεβαιώσουν τον αντικομμουνιστικό τους χαρακτήρα, προειδοποιώντας ενάντια στη διείσδυση των ανατρεπτικών στοιχείων και στον εσωτερικό εχθρό. Το Σοσιαλ-Δημοκρατικό κόμμα, με τη σειρά του, έπαιζε με τη σοσιαλ-δημοκρατική του φύση, προσπαθώντας ταυτόχρονα να καθησυχάσει την πλειοψηφία των γηραιότερων συντηρητικών ψηφοφόρων του σχετικά με τη βαθιά του προσήλωση στον αντι-κομμουνισμό, χωρίς να αποξενώνεται τελείως από τα πιο προοδευτικά μέλη του. Και τα τρία κόμματα (συμπεριλαμβανομένων και των Ελεύθερων Δημοκρατών) χρησιμοποίησαν το πολιτικό γεγονός του Διατάγματος για να επιβάλουν την πειθαρχία στα νεαρότερα και πιο εριστικά (φραξιονιστικά) μέλη τους.

Εκείνο που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι ότι ο Braunthal δε συνδέει ξεκάθαρα το χρόνο του Διατάγματος με τη διεθνή αναγνώριση της Γερμανικής Δημοκρατίας στα 1972 και με την υπογραφή της Βασικής Συνθήκης ανάμεσα στη ΛΔΓ και ΟΔΓ το Δεκέμβρη εκείνης της χρονιάς, ή με την ταυτόχρονη αποδοχή και των δύο γερμανικών κρατών στα Ηνωμένα Έθνη το Σεπτέμβρη του 1973. Φαίνεται σαφές ότι η διεθνής αποδοχή της ΛΔΓ σαν νόμιμου κράτους και το άνοιγμα της διαδικασίας ομαλοποίησης των σχέσεων ανάμεσα στις δύο Γερμανίες ανάγκασε τη Δυτική Γερμανία να επαναβεβαιώσει τη νομιμότητά της ως αντικομμουνιστικού γερμανικού κράτους, μειώνοντας ακόμη περισσότερο την ήδη ελάχιστη ανοχή της για ριζοσπαστική διαφωνία. Πράγματι, ο Braunthal σημειώνει ότι 80% των ατόμων που κατά συνέπεια είχαν προγραφεί από τη δημόσια υπηρεσία, ήταν μέλη του DKP (ΓΚΚ) ή του Δυτικο-Βερολινέζικου παρακλαδιού του, της Σοσιαλιστικής Ενότητας της Δύσης (SEW), που και τα δύο είχαν στενούς δεσμούς με τη ΛΔΓ.

Στην αρχή της μελέτης του, ο Braunthal γράφει: «οδηγούμενοι από το φόβο της ανατροπής από τη ΛΔΓ και διαποτισμένοι από ένα ρωμαλέο αντικομμουνισμό, οι ηγέτες του SPD, FDR και CDU/SCU φοβήθηκαν ή δήλωσαν ότι φοβήθηκαν μήπως η Αριστερά διεισδύσει στους δημόσιους και τους κατακυριεύσει» (38). Παρά το συμπέρασμά του ότι αυτή η κρίση τερματίστηκε μέχρι τη δεκαετία του 1980 και ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία είναι μια

καλά ριζωμένη δημοκρατική κοινωνία με σταθερό σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων, η αρχή, που καθιερώθηκε στη δεκαετία του 1970, και που εξακολουθεί να ισχύει σήμερα, είναι ότι, σε θέματα δημόσιας απασχόλησης, οι αριστεροί – ιδιαίτερα τα μέλη μαρξιστικών ομάδων ή σοσιαλιστικών κομμάτων – δεν απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με άλλα μέλη της κοινωνίας. Ειδικότερα, μπορούν να γίνουν διακρίσεις εις βάρος των μελών αυτών των ομάδων όσον αφορά στην άσκηση των δικαιωμάτων τους σχετικά με την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την ελευθερία έκφρασης και γνώμης και να τους αρνηθούν την υπόθεση ότι είναι αθώοι μέχρι αποδείξεως της ενοχής τους. Κάθε άλλο παρά εκφυλισμένος, ο Δυτικογερμανικός αντι-κομμουνιστικός φόβος διείσδυσης έχει προβάλει πάλι εν χορδαίς και οργάνοις στο προσκήνιο κατά τη διαδικασία της γερμανικής ενοποίησης και η αρχή της ενοχής εκ συσχέτισεως, επεκτάθηκε στην αρχή της ενοχής κατά συμπερασμό. Το Διάταγμα, που στη δεκαετία του 1970 εφαρμόστηκε μόνο σ' ένα μικρό αριθμό αιτούντων εργασία (1.000-2.000 αποκλείσθηκαν, αν και εξετάσθηκαν 3,5 εκατομύρια), τώρα πλέον εφαρμόζεται σε μαζική κλίμακα στην πρώην ΛΔΓ. Από τον Ιανουάριο του 1991, 500.000 μέχρι 600.000 δημόσιοι υπάλληλοι στα πέντε νέα κρατίδια απομακρύνθηκαν από τις θέσεις τους και μπήκαν στον αποκαλούμενο «κατάλογο αναμονής» (Warteschleife), όπου παίρνουν το 70% του μισθού τους για έξι μήνες πριν θεωρηθούν επίσημα άνεργοι. Ο αποκλεισμός δεν περιορίζεται στα πρώην μέλη του SED. Ολόκληρο το δικαστικό σώμα του Ανατολικού Βερολίνου έχει παυθεί άσχετα με το αν είναι μέλη στο κόμμα ή όχι, δεδομένου ότι, προφανώς, επαρκής λόγος για απόλυση είναι απλά το γεγονός ότι έχουν υπηρετήσει το κράτος ΛΔΓ. Παρά τις τρομερές ελλείψεις σε δημοσιοϋπαλληλικό προσωπικό στην Ανατολική Γερμανία, η ιδεολογική καθαρότητα φαίνεται να είναι πιο ζωτικής σημασίας από την επαγγελματική ικανότητα και η κυβέρνηση της Βόννης προτιμά να στέλνει δικά της διοικητικά στελέχη και δικαστές από τη Δυτική Γερμανία. Αυτή είναι, προφανώς, μια τελείως διαφορετική αρχή απ' αυτήν που εφαρμόστηκε στα πρώην μέλη της NSDAP στα 1947.

Συν τοις άλλοις, ολόκληρες πανεπιστημιακές σχολές έκλεισαν και το θητεύον διδακτικό πανεπιστημιακό προσωπικό απολύθηκε. Στο πανεπιστήμιο Humbolt στο Ανατολικό Βερολίνο, οι σχολές της Ιστορίας, Οικονομικών, Νομικής, Παιδείας και Φιλοσοφίας διαλύθηκαν (το αποκαλούμενο «Abwischung») από τη Βερολινέζικη Σύγκλητο την 1η Γενάρη του 1991. Τα τμήματα Μαρξισμού-Λενινισμού σε όλα τα πρώην Ανατολικογερμανικά πανεπιστήμια έκλεισαν το Σεπτέμβριο του 1990. Το Γενάρη, πρώην μέλη των τμημάτων Μαρξισμού-Λενινισμού που είχαν βρει νέα δουλειά απολύθηκαν και πάλι. Παρόμοια κλεισίματα σχολών έγιναν και σε άλλα πρώην Ανατολικογερμανικά πανεπιστήμια. Στο Humbolt, σε ολόκληρο το διδακτικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων και μελών σχολών ήδη σε Abwischung, δόθηκε η δυνα-

τότητα επιλογής ανάμεσα στο να υπογράψουν ένα νέο συμβόλαιο συμφωνώντας να λήξει η θητεία τους στις 30 Σεπτέμβριο του 1991 και να απαλλαγεί έτσι ο εργοδότης τους από κάθε υποχρέωση απέναντί τους ή να μεταφερθούν αμέσως στον «κατάλογο αναμονής». Σαν απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση της απασχόλησής τους στην ενδιάμεση περίοδο, απαιτήθηκε από όλα τα μέλη του Πανεπιστημίου Humbolt, διδακτικό και διοικητικό προσωπικό να συμπληρώσουν ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν χωρίς καμιά εγγύηση σχετικά με τον απόρρητο χαρακτήρα τους και χωρίς καμιά διευκρίνιση σχετικά με το ποιος θα έχει πρόσβαση σ' αυτά τα συμπληρωμένα έντυπα ή σχετικά με το πώς θα χρησιμοποιηθούν τα περιεχόμενα σ' αυτά στοιχεία, ερωτηματολόγια που συμπεριλαμβάνουν ερωτήσεις όπως: έχετε ποτέ κατηγορηθεί ή θεωρηθεί ύποπτοι εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας;» καθώς επίσης και ερωτήσεις σχετικές με τη συμμετοχή ως μέλος σε πολιτικό κόμμα ή σχετικές με δράση σε κοινωνικές οργανώσεις. Η αποτυχία παροχής αυτο-ενοχοποιητικών πληροφοριακών στοιχείων αποτελεί λόγο για άμεση απόλυση. (Όλοι οι εκπαιδευτικοί της δημόσιας εκπαίδευσης, γιατροί, ερευνητές και άλλα μέλη του δημοσίου ήταν υποχρεωμένοι να συμπληρώνουν παρόμοια ερωτηματολόγια). Αυτά τα ερωτηματολόγια πρέπει να έχουν καταχωρηθεί πριν να εξετασθούν οι αιτήσεις για πρόσληψη-απασχόληση σ' αυτές τις επαγγελματικές κατηγορίες. Άτομα που υποβάλλουν αίτηση για επαναδιορισμό ή για επανάληψη αξιώματος μετά το Σεπτέμβριο του 1991 σε θέσεις που τώρα κατέχουν, πρόκειται να αντιμετωπισθούν ως νέες προσλήψεις, χωρίς αρχαιότητα και περιορισμένη αναγνώριση ετών υπηρεσίας.

Σε μία περαιτέρω ενέργεια που δεν έχει καμία βάση στο δυτικογερμανικό δίκαιο, η κυβέρνηση της Βόννης ανήγγειλε τον Απρίλιο του 1991 ότι ακύρωνε τις επικουρικές συντάξεις των συνταξιοδοτημένων πρώην Ανατολικογερμανών δημοσίων υπαλλήλων. Αυτό το μέτρο συμπεριλαμβάνει όχι μόνο τη μυστική αστυνομία και το στρατό, αλλά και όλους τους γιατρούς, πανεπιστημιακούς καθηγητές, επιστημονικούς ερευνητές, καλλιτέχνες, συγγραφείς, εκπαιδευτικούς, ταχυδρομικούς και σιδηροδρομικούς, σκουπιδιάρηδες και άλλους, κάπου 260.000 συνολικά. Οι συντάξεις τους πρόκειται να περιορισθούν στα 2000 γερμανικά μάρκα (1.200 \$) μέχρι το 1992, οπότε δε θα παίρνουν πάνω από το μέσο εισόδημα στα πέντε ανατολικά κρατίδια, που τώρα είναι το 45% του δυτικογερμανικού μέσου όρου. Οι τιμές τροφίμων και άλλων καταναλωτικών αγαθών στην ανατολική Γερμανία έφτασαν τα δυτικά επίπεδα λίγο μετά τη νομισματική ένωση τον Ιούλιο του 1990, και τα ενοίκια αυξήθηκαν κατά ένα μέσο όρο 500% την 1η Σεπτεμβρίου του 1991.

Στην ουσία, αυτά τα μέτρα είναι μία ευρεία τιμωρία για αυτούς που δεν κατάφεραν να φύγουν από τη ΛΔΓ πριν το 1989. Αυτοί που τα κατάφεραν, ανταμείφθηκαν με δυτικογερμανικού επιπέδου συντάξεις, εργασίες, στέγη και πολλά και ποικίλα άλλα οφέλη. Το γεγονός ότι τη γενναιοδωρία που έ-

δειξαν στους μετανάστες και στους πρώην ναζί στη μεταπολεμική δυτική Γερμανία, την αρνήθηκαν ακόμη και σ' αυτούς που δούλευαν σε δουλειές ρουτίνας κατά την περίοδο SED – με ή χωρίς προσωπική πεποίθηση – δεν είναι κάτι που καταπίνεται εύκολα. Η εφαρμογή της αρχής της ενοχής εκ συσχέτισεως σε μια ολόκληρη τάξη ατόμων, αποκλείοντάς τους από την άσκηση των επαγγελματιών τους και αφαιρώντας τις δεδουλευμένες συντάξεις είναι μία έντονη μορφή οικονομικής διάκρισης. Αυτά τα μέτρα, μαζί με τις συνέπειες της ξαφνικής μαζικής ανεργίας δημιουργούν μια κοινωνικά και οικονομικά αποσταθεροποιημένη κατάσταση στην ανατολική Γερμανία.

Η «Αριστερά», όπως την ενσαρκώνει η SED, έδειξε στη διάρκεια μιας τεσσαρακονταετίας στην εξουσία ότι δεν είναι εχθρική προς το κράτος. Παρά το γεγονός αυτό, το Διάταγμα κατά των ριζοσπαστών και οι πολιτικές δυνάμεις που κρύβονται πίσω του εξακολουθούν να ζουν και να υγιαίνουν είκοσι χρόνια αργότερα. Το «πραγματικό υπαρκτό σοσιαλιστικό» καθεστώς όντως συνηγόρησε υπέρ μιας διαφορετικής κατανομής του πλούτου και της εξουσίας και υπέρ διαφορετικών αρχών κοινωνικής επωνυμίας. Οι πολιτικές που αναλύθηκαν πιο πάνω και που συνοψίζονται στη δημιουργία μιας μορφής δεύτερης κατηγορίας πολιτών αποκλειστικά για πρώην ανατολικογερμανούς, είναι μια βαθιά μη-δημοκρατική εμπειρία για έναν πληθυσμό που πρόσφατα απολυτρώθηκε από ένα κλειστό πολιτικό σύστημα.

Δεδομένων αυτών των γεγονότων (που συνέβησαν μετά τη συγγραφή του βιβλίου) είναι δύσκολο να δεχτούμε τα αισιόδοξα συμπεράσματα του Braunthal για τη στερεότητα της δημοκρατικής θεμελίωσης του νομικού συστήματος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Εγώ, σας συνιστώ έντονα το εξαιρετικά καλογραμμένο και τέλεια τεκμηριωμένο βιβλίο του, σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του ιστορικού των διαδικασιών που τώρα εκτυλίσσονται στην ενωμένη Γερμανία.

Dorothy Rosenberg

Mt Holyoke College
South Hadley, Massachusetts